

Nobelprisvinneren i økonomi, Oliver Williamson, besøker Handelshøyskolen BI fredag. I hans forskning er det mye å hente for både politikere og bedriftsledere, skriver **Harald Biong** og kolleger ved BI og NHH.

Nyttig nobelpris

DEBATT & INNLEGG

På veien til Stockholm kommer den ene av årets vinnere av Nobelprisen i økonomi, Oliver E. Williamson, til et internasjonalt forsknings-symposium på Handelshøyskolen BI for å bli hedret av flere av de fremste forskerne innen institusjonell økonomi ved handelshøyskoler fra inn- og utland.

Forskere ved Norges Handelshøyskole (NHH) og Handelshøyskolen BI har bidratt med studier basert på transaksjonskostnadsteorien siden tidlig på 1980-tallet, og de var blant de første til å gjøre empirisk testing. Allerede i 1986 ble Williamson utnevnt til æresdoktor ved NHH.

Han har studert problemstillinger som politikere og bedriftsledere må ta stilling til daglig:

- Skal bestemor ut på anbud eller er hun bedre ivaretatt av et offentlig eid og drevet sykehjem?
- Bør en bedrift overlate regnskapene sine til et regnskapsbyrå eller bør den ha sin egen regnskapsavdeling?
- Skal bilprodusenter som Toyota, BMW og Volkswagen produsere sine egne komponenter eller bør de kjøpe dem fra eksterne leverandører, som Hydro og Raufoss Technology?
- Bør bilprodusentene ha mange konkurrerende leverandører på de samme komponentene der prisen er det viktigste beslutningskriteriet, eller bør de ha langsiktige avtaler og et nært samarbeid?

Williamsons analyser og teoretiske forklaringer har ført til at han har fått prisen «for sin analyse av økonomiske samarbeidsmekanismer, særlig bedriftens grenser».

Svarene på de ovennevnte spørsmålene er ikke alltid så enkle som svorne tilhengere av fri konkurranse eller av intern organisering ofte vil ha det til. Williamsons generelle svar er at aktørene må velge den formen som gir størst effektivitet, det vil si de laveste transaksjons- og produksjonskostnadene.

Transaksjonskostnader er alle de administrative kostnadene som er forbundet med å

HYLLER WILLIAMSON. Harald Biong (fra venstre), førsteamanuensis ved Handelshøyskolen BI, Sven Haugland, professor ved NHH, Arne Nygaard, professor ved BI, Torger Reve, professor ved BI, Jon Bingen Sande, førsteamanuensis ved BI og Kenneth H. Wathne, professor ved BI.

utarbeide og følge opp formelle og uformelle avtaler.

Williamsons utgangspunkt er at et velfungerende marked vanligvis er mest effektivt. Imidlertid er det for mange typer økonomiske transaksjoner forhold som medvirker til at markedet ikke fungerer godt. Når partene er gjensidig avhengige og transaksjonene er svært usikre og komplekse, kan transaksjonskostnadene ved å handle i markedet bli svært høye. Under slike forhold kan

Ikke overraskende har transaksjonskostnadsteorien vært gjenstand for kritikk

langsiktige avtaler eller intern produksjon være mest hensiktsmessig.

Williamson bidro også tidlig i sin karriere til amerikansk antitrustlovgivning ved å hevde at motivasjonen for vertikale sammenslåinger mellom bedrifter ofte var å øke kostnadseffektiviteten, ikke å redusere konkurransen. Tilsvarende har studier innen markedsføring og varedistribusjon vist at redusert konkurranse mellom distributører av samme merke kan gir mer velferd til konsumentene enn ved mer konkurranse.

Williamson bygger sin teori på innsikt fra tidligere nobelprisvinnere som Herbert Simon (1978) og Ronald Coase (1991). Transaksjonskostnadsteorien har bidratt til utviklingen av en ny retning innen økonomifaget,

nyere institusjonell økonomi. Institusjonell økonomi spenner utover tradisjonelle skillelinjer og over i blant annet organisasjonsteori, sosiologi, markedsføring, strategi og statsvitenskap. I tillegg til årets nobelprisvinnere, Williamson og Ellinor Ostrom, har også Coase og Douglas North fått nobelprisen for sin forskning innen institusjonell økonomi.

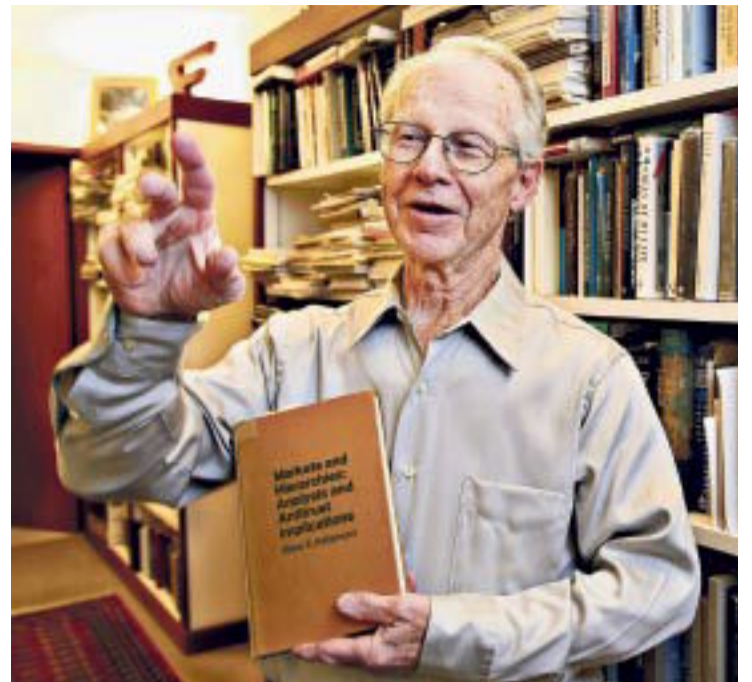
Ikke overraskende har transaksjonskostnadsteo-

rien vært gjenstand for kritikk. Kritikken har bidratt til å utvikle teorien og måten den blir testet på. Fram til år 2005 var det publisert 900 empiriske studier der teorien ble testet mot observasjoner i det praktiske liv. Hvert år publiseres det rundt 70 til 90 nye studier. Få økonomiske teorier har vært gjenstand for tilsvarende empirisk testing.

Teorien blir ofte benyttet innen markedsføring og strategi. Temaene den belyser er mange, som disse: oppkjøp og sammenslåinger, intern organisasjonsstruktur, organisering av salgsfunksjonen, strategiske allianser og joint ventures, outsourcing, franchising, miljøvern avtaler. I tillegg er teorien flittig brukt av både statsvitere, jurister og organisasjonssosiologer.

I de senere årene har også viktig arbeid blitt gjort for å innarbeide innsikt fra psykologi og adferdsøkonomi. Nyere forskning har blant annet sett på konsekvensene av at ansatte har en tendens til å bli misunnelige dersom de ikke får like god kompensasjon som kolleger de vanligvis sammenligner seg med. Andre bidrag har undersøkt hvordan organisasjoner gradvis lærer seg å samarbeide, f.eks. gjennom kontrakter, og hvilken rolle fenomener som tillit og normer spiller for organisering av økonomiske transaksjoner.

Transaksjonskostnadsteorien har gitt verdifull innsikt i hvordan økonomiske aktiviteter bør organiseres, og den har et bredt praktisk anvendelsesområde.

NYTTIG FOR ALLE. Oliver Williamson (f. 1932) er professor ved Berkeley University. Sammen med Ellinor Ostrom har han fått Nobelprisen i økonomi i 2009 for sin forskning på transaksjonskostnader i samfunnsøkonomien. Foto: AP/Scanpix

Riktig med avgiftsfritak

I DN 21. november går Kjetil Alstadheim til forsvar for biodieselavgiften med velbrukte argumenter vi har hørt mange ganger den siste uken. De holder fremdeles ikke.

Hovedpoenget til Alstadheim er at prisen på avgiftsfritaket er veldig mye penger for et tiltak som kanskje ikke hjelper så veldig mye, og at det kanskje ville være bedre om vi heller lot bilen stå litt mer. Svaret er i korthet, til det første: Det hjelper mye og det koster ikke mer enn det som er nødvendig for å stoppe klimaendringene. Og til det andre: Det ene gode tiltaket utelukker ikke det andre.

Biodrivstoff er det eneste alternativet som på kort sikt kan bremse veksten i bruk av fossile drivstoff i transportsektoren. I 2030 kommer det til å være dobbelt så mange biler i verden som i dag, og veksten i oljeforbruk dette medfører vil

presse frem mer alternativ olje som for eksempel oljesand, med opptil ti ganger så høye CO₂-utslipp i produksjon.

Biodrivstoff konkurrerer med

VIL HA BIODIESEL. Gøril L. Andreassen i Zero.

den marginale oljeproduksjonen – altså den som er dyrest og vanskeligst. Rask utskifting fra fossile til fornybare drivstoff i transportsektoren er avgjørende for å bremse etableringen av ekstremt forurensende oljeproduksjon.

Gøril L. Andreassen, rådgiver i Zero.

Professorkompetanse

Økonomiprofessor Rognvaldur Hannesson forteller i DN 17. november om sin vurdering av en tenkelig oljekatastrofe i Lofoten, hvor han sammenligner et eventuelt utslipp her med utblåsningen på Ekofisk i 1977. Professoren utviser herved en overraskende mangel på forståelse av situasjonen: Ekofisk-feltet ligger ca. 290 kilometer fra kysten, feltene i Lofoten ligger alle nærmere enn 100 kilometer og enkelte bare et titall kilometer fra kysten – altså midt i det viktigste gyteområdet for torsk og hyse. Sunn fornuft tilsier at dette ikke er sammenlignbart.

En beslutning om åpning av Lofoten-områdene for oljeutvinning skal heldigvis ikke baseres på Hannessons erind-

ring om miljøkonsekvenser fra et utslipp for mer enn 30 år siden. Det man trenger, er mer tid og ressurser til forskning, for å redusere den usikkerheten som finnes i dag om biologiske og miljømessige konsekvenser av et større oljeutslipp ved Lofotens strandlinje.

Basert på slik forskning vil Hannesson helt sikkert kunne være en viktig ressurs for å beregne de eventuelle påfølgende økonomiske konsekvensene.

Alv Johan Erikstad

Alv Johan Erikstad